

Przyczynek do biografii rodziny Durunczów

ZITA KOLOŠEVSKA

 0009-0001-3028-5583

Niezależna badaczka, Wilno

A contribution to the biography of the Duruncza family

SUMMARY: The text concerns the Vilnius period of the family of Izaak Duruncza, the owner of a tobacco factory and a tobacco shop. It shows the history of the widow, Bejma Duruncza, and their children – Nazły/Anastazja, Mojżesz and Samuel – as heirs, as well as continuators of charitable activities for the expansion of the Karaim colony in Vilnius.

KEYWORDS: Duruncza, Erynczek, Karaim, Vilnius

Otwarcie linii kolejowej Petersburg–Warszawa (1862) znacząco wpłynęło na ożywienie gospodarcze Wilna, które dotychczas miało charakter prowincjonalny. „Pracę mają przede wszystkim lekarze i prawnicy” – mawiano po zdławionych powstaniach XIX wieku. Perspektywę rozwoju Wilna po założeniu kolei przewidzieli Karaimi Durunczowie. Wspólnie z Szyszmanami założyli fabrykę tytoniu, która przetrwała do czasów powstania Państwowego Monopolu Tytoniowego¹.

Karaimi byli przybyszami z Krymu. W pierwszej dekadzie ich działalności w XIX-wiecznym Wilnie zamieszkiwały cztery rodziny karaimskie². Do nich z pewnością zaliczyć należy Durunczów i Szyszmanów, których można uznać za pionierów tworzenia osady karaimskiej w Wilnie. Uzasadnia to analiza dwóch testamentów rodziny Durunczów, przechowywanych w Centralnym Państwowym Archiwum Litwy³. Wnoszą one nowe fakty dotyczące działania domu modlitwy w Wilnie, wspierania lokalnej edukacji wśród Karaimów oraz życia codziennego magnatów tytoniu.

Wdowa Bejma Duruncza

Fabryka tytoniu Izaaka Durunczy i Jakuba Szyszmana w Wilnie powstała w 1865 roku⁴. Działała niedaleko dworca kolejowego, pomiędzy obecnymi ulicami Zawalną i Wszystkich Świętych (dawna Szpitalna). Obaj

-
- 1 1 VI 1922 roku Sejm RP przyjął Ustawę o wprowadzeniu Państwowego Monopolu Tytoniowego. Produkcja, sprzedaż i import wyrobów tytoniowych należały wyłącznie do państwa. W ciągu dwóch lat okresu przejściowego przeróbką tytoniu zajmowały się fabryki państwowe i prywatne. Fabryka Tytoniu „Szyszman i spadkobiercy Durunczy” przestała działać w 1926 roku.
 - 2 S. Gąsiorowski, *Karaimi w Wilnie do wybuchu I wojny światowej. Rekonesans badawczy*, „Almanach Karaimski” 2018, t. 7, s. 67–82. <https://doi.org/10.33229/ak.2018.7.03>
 - 3 Lietuvos centrinis valstybės archyvas, dalej LCVA, F.130 Ap.1 B.9420. Hipoteka domu przy ulicy Adama Mickiewicza 43 w Wilnie. Testament Bejmy Durunczy s. Mojżesza z 24 IX 1898 roku (s. 25–29) i jej syna Samuela Durunczy s. Izaaka z 15 VI 1912 roku (s. 30–32).
 - 4 Российский Государственный Исторический Архив. Д. 574–3–1298, с. 1–2. О дозволении табачным фабрикантам Дурунче и Шишману выпустить под пониженным бандеродем Бессарабский, Крымский и Кавказский табак с примесью махорки, от июня 1881 г.

przedsiębiorcy cieszyli się dużym zaufaniem w ówczesnym magistracie miasta. Uważano ich za „w pełni sumiennych i solidnych przedsiębiorców”⁵. Zgoła innego zdania byli zatrudnieni tam pracownicy, którzy sześć lat po założeniu fabryki zorganizowali w Wilnie pierwszy strajk przeciwko niehigienicznym i szkodliwym warunkom pracy⁶. Kupujący też z pewnością byli podzieleni w sprawie tureckiego tytoniu: dla jednych była to rozrywka i przyjemność, inni traktowali tabakę jako szkodliwą dla zdrowia.

Izaak Duruncza z żoną Bijim, czyli Bejmą, doczekali się w Wilnie czworga dzieci: Nazły, czyli Nastazji/Anastazji (1868), Nauma (1871), Mojżesza (1873) i Samuela (1878)⁷. Niestety Naum zmarł w dzieciństwie i został pochowany w Czufut-Kale. Izaak Duruncza odszedł w 1885 roku⁸. Majątek ruchomy i nieruchomy zgodnie z jego testamentem odziedziczyła żona Bejma⁹. Pochodziła ona z Symferopola z rodziny o nazwisku El. Była bardzo rodzinna i troskliwie opiekowała się bliskimi, o czym świadczy testament. Zleciła w nim, by po jej śmierci dla brata Jufudy Ela dożywotnio każdego miesiąca wysyłać na pocztę do Symferopola po 25 rubli. Obie bratanice, córki Jufudy, miały otrzymać w dniu zamążpójścia po 500 rubli. Gdyby nie założyły rodzin do 25. roku życia, pieniądze należało im wypłacić gotówką w jubileuszowym dniu urodzin. Bratanek Mojżesz El miał otrzymać 200 rubli. Bejma Duruncza nie zapomniała też o siostrze zmarłego męża – przeznaczyła dla niej 100 rubli. Z kolei cały majątek ruchomy i nieruchomy otrzymali w równych częściach dwaj synowie. Prawie 30-letnia córka Nazły odziedziczyła 10 tysięcy rubli do wypłacenia jej w równych częściach w ciągu sześciu lat albo, jeśli to możliwe, w całości od razu. Wszystkich płatności miał dokonać po śmierci Bejmy jej syn Mojżesz. Zapewne w nim pokładała największe nadzieje i traktowała go jako kontynuatora przedsiębiorstwa rodzinnego. Widocznie Mojżesz był osobą wpływową w Wilnie, skoro zasiadał aż trzy

5 Ibidem.

6 D. Pocevičius, *100 istorinių Vilniaus relikvų*, Vilnius 2016, s. 308–314.

7 Za informacje jestem wdzięczna przewodniczącej Zarządu Związku Kairaimów Polskich RP p. Marioli Abkowicz.

8 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420. Izaak Duruncza zmarł w listopadzie 1885 roku i został pochowany w Czufut-Kale.

9 Ibidem.

kadencji w Dumie (magistracie) miasta¹⁰. Nazły z kolei niedługo po śmierci matki założyła rodzinę i doczekała się córki Bijim – Bejmy. Najmłodszy Samuel studiował i częściej przebywał na Krymie. Warto nadmienić, że *duruncza* z języka tureckiego oznacza *pomarańczę*.

Il. 1. Mojżesz Duruncza, s. Bejmy i Izaaka

Dom handlowy

Papierosy można było nabyć w firmowych sklepach „Szyszman i Duruncza” przy ulicy Szpitalnej (dziś Visų Šventųjų 5) albo w domu hrabiego Platera przy ulicy Wielkiej (dziś Didžioji 38)¹¹. Obaj przedsiębiorcy założyli też sklep z wyrobami tytoniowymi w Warszawie. Po śmierci męża Bejma nie była bierną obserwatorką działalności fabryki i sklepu. Podkreślała, że zgodnie z testamentem Izaaka uzyskała udział w sklepach tytoniu w obu miastach i czynnie włączyła się do rozwoju inwestycji. Miała podpisaną ze współnikiem Jakubem Szyszmanem umowę handlową. Dwa lata po śmierci męża kupiła piętrowy dom i planowała dobudówkę w podwórku przy dawnej ulicy

10 W. Wołkanowski, *Michał Węśławski. Biografia prezydenta miasta w latach 1905–1916*, Opole 2015.

11 Za wskazanie adresów działania obu sklepów tytoniowych w Wilnie dziękuję dr. Waldemarowi Wołkanowskiemu.

Szpitalnej¹². To tam, obok fabryki, mieścił się na parterze sklep z wyrobami tytoniowymi, który z biegiem czasu rozbudowywał Mojżesz, głównie po śmierci brata Samuela. Projekt przebudowy budynków wykonał znany wileński architekt Antoni Filipowicz-Dubowik¹³.

Bejma zostawiła obu synom prawa do budynku przy ulicy Szpitalnej. „Proszę moje dzieci, aby żyły zgodnie oraz wspierały się finansowo i moralnie, jak przystało na każdego dobrego człowieka” – podkreślała w testamencie.

Przy fabryce powstał gabinet pogotowia ratunkowego¹⁴. Nieprzypadkowo chyba obecnie obok budynku dawnego zakładu tytoniu działa miejska przychodnia (Pylimo 56). W 1912 roku przedsiębiorstwo zostało sprzedane za 39 tysięcy rubli i trafiło w ręce Szyszmanów¹⁵. Jego działanie przerwała I wojna światowa. Następnie powstał Państwowy Monopol Tytoniowy. Mojżesz Duruncza i Abraham Szyszman próbowali znaleźć nowe kontakty handlowe i rynek zbytu w Hamburgu¹⁶, by ratować działalność fabryki, niestety bezskutecznie. Nieoczekiwanie też zmarł Mojżesz¹⁷. Fabryka tytoniu przestała istnieć. W kamienicy przy ulicy Wszystkich Świętych 5 (dawna Szpitalna) mieszkała rodzina Barucha (Borysa) Szyszmana¹⁸. Dziś w tym miejscu na parterze mieszczą się sklepy, ale już z innym asortymentem.

12 Lietuvos valstybės istorijos archyvas, dalej LVIA, F.938 Ap.4 B.1405. Bejma Duruncza kupiła 16 VI 1887 roku piętrowy budynek od szlachcica Dominika Sienkiewicza. Budynek znajdował się między klasztorem kościoła Wszystkich Świętych a posesją Ostrowskiego.

13 LVIA, F.938 Ap.4 B.5221, s. 1.

14 LVIA, F.382 Ap.1 B.1797, s. 45. W imieniu właścicieli fabryki 14 XII 1899 roku pełnomocnik zwrócił się do Dumy miasta o urządzenie gabinetu medycznego. Wg LVIA, F.382 Ap.1 B.1797, s. 68, 70 wydział medyczny wydał zgodę dopiero 12 III 1905 roku.

15 A.R. Čaplinskas, *Vilniaus gatvių istorija. Valdovų kelias*. 1 knyga. *Rūdininkų gatvė*, Vilnius 2001, s. 117–118. Fabrykę nabyła Estera Kojczu, której spadkobierczynią została córka Rebeka (Irena) Szyszman.

16 LCVA, F.51 Ap.6 B.2056, B.1986, B.346, B.333. W 1921 roku Abraham Szyszman i Mojżesz Duruncza prosili o wydanie paszportów zagranicznych „do Gdańska i Hamburga w interesie fabryki na 6 miesięcy”, następnie Duruncza prosił o prolongowanie paszportu do 22 VII 1922 roku.

17 Mojżesz Duruncza nieoczekiwanie zmarł 26 IX 1923 roku w Bawarii. Pochowany 13 X 1923 roku na cmentarzu karaimskim w Wilnie przy ulicy Żirnių.

18 LCVA, F.64 Ap.28 B.103221. Szyszman Baruch/Borys (1877 Troki), s. Jakuba i Anny. Żona Rebeka/Irena z domu Kojczu (1882 Sewastopol), c. Efraima

Kienesa

W fabryce wyrobów tytoniowych pracę znajdowali też Karaimi. Ogółem zatrudniała ona około 200 osób. Durunczowie znani byli z tego, że niezależnie od tego, gdzie się znaleźli, zakładali kienesę. Tak było na przykład w Krzemieńczuku. W Wilnie w XIX wieku brakowało karaimego domu modlitwy. Metryki prowadzono w Trokach. To trocki hazzan Nisan Fir-kowicz zgodnie z religijnym obrzędkiem nadał urodzonemu w Wilnie najmłodszemu Durunczy¹⁹ imię Samuel. Ojcem chrzestnym niemowlęcia został Jakub Kapłanowski²⁰.

Starania o zezwolenie na urządzenie tymczasowego domu modlitwy z oddzielnymi pomieszczeniami dla kobiet i mężczyzn w budynku przy ulicy Szpitalnej, który nabyła Bejma Duruncza po śmierci męża, podjął Jakub Szyszman²¹. Inicjatywa ta się powiodła. Możemy przypuszczać, że jeden z pierwszych karaimek domów modlitwy w Wilnie mieścił się na terenie fabryki tytoniowej. Bejma Duruncza w testamencie przeznaczyła na jego działalność 100 rubli. O połowę mniejszą kwotę przekazała dla kienesy w Trokach. Jej syn Samuel zapisał 100 rubli dla trockiego domu modlitewnego. Matka z synem przeznaczyli też pieniądze dla domów modlitwy w Bachczysaraju i Czufut-Kale²², które jest mekką dla wierzących Karaimów. Do dziś mają oni bramę twierdzy w herbie swojego narodu.

Społeczność karaimek przez długie lata zabiegała o budowę kienesy w Wilnie. W 1908 roku został powołany Komitet Budowy Karaimego

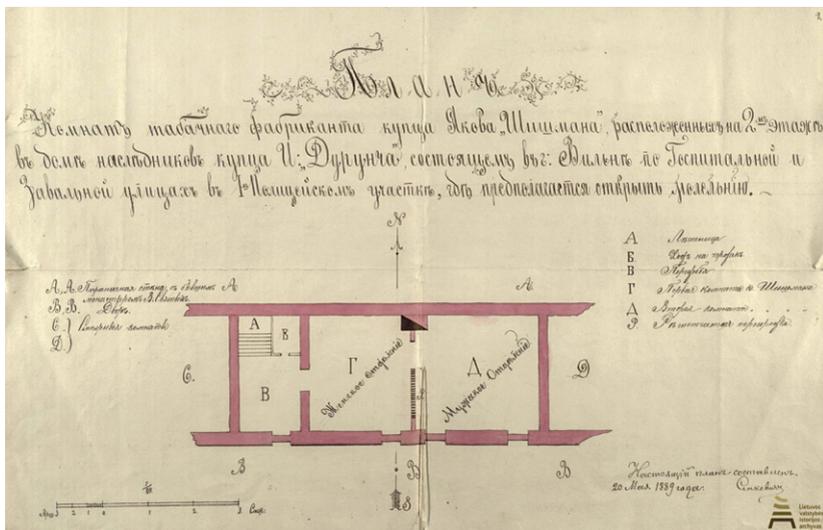
i Estery z domu Szyszman, była właścicielką domu przy ulicy W. Świętych 5/58. Dzieci: Szymon (1909 Rosja), Michał (1910 Warszawa), Tamara (1913 Wilno). Poprzednio zamieszkiwali przy ulicy Subocz 21.

19 Центральный государственный исторический архив С.-Петербурга, далее ЦГИА, ф.14 оп.3 д.38984, с. 4. Samuel Duruncza (15 IX 1878–22 VI 1912).

20 Jakub Kapłanowski (Troki), syn karaimego sędziego Zachariasza i Debory Kapłanowskich. Brat Bogusław Kapłanowski był pierwszym hachanem w Trokach w latach 1868–1894. Brat ojca, Józef Kapłanowski, prowadził w Warszawie dom handlowy sprzedający wyroby tytoniowe.

21 LVIA, F.381 Ap.17 B.1111, s. 3.

22 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420. Samuel przeznaczył w testamencie 500 rubli na pożytek miejscowości Czufut-Kale, Bejma Duruncza dla domów modlitwy w Bachczysaraju i Czufut-Kale – po 50 rubli.

II. 4. Plan karaimskiego domu modlitwy (1889) w pomieszczeniach należących do spadkobierców Durunczy, z podziałem na pomieszczenia dla kobiet (Г) i mężczyzn (А)

Domu Modlitwy²³. Początkowo jego sekretarzem był radny wileńskiej Dumy Mojżesz Duruncza, syn Izaaka. Zapewne przyczynił się on do tego, że władze miasta wyznały na Zwierzyńcu, przy ulicy Grodzkiej 6 (dziś Liubarto), działki pod budowę kienesy i domu parafialnego²⁴. Pięniadze na tę inwestycję przesyłali Karaimi z różnych zakątków świata. Samuel Duruncza na budowę wileńskiej kienesy przeznaczył w testamencie 400 rubli²⁵. Jego brat Mojżesz w 1911 roku zrezygnował z działalności

23 Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, dalej MAVB, F.301–339, s. 13. W 1908 roku do założycielskiego Komitetu Budowy Kienesy w Wilnie należeli: M. Duruncza, J. Szyszman, J. Łopatto, M. Pilecki, M. Kazas, A. Zajączkowski, M. Zajączkowski, E. Pilecki, F. Malecki (nazwiska wymienione wg kolejności w piśmie).

24 MAVB, F.301–243, s. 1. Na mocy Uchwały Wileńskiej Rady Miejskiej z 7 IV 1909 roku i 12 I 1912 roku gmina karaimska uzyskała prawo do bezpłatnego korzystania z dwóch działek na Zwierzyńcu.

25 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420. Środki miały trafić nie później niż po dwóch latach od uprawomocnienia się testamentu. MAVB, F.301–445, s. 10. Mojżesz

w komitecie z powodu nieporozumień z przewodniczącym hazzanem Feliksem Maleckim. „Przyzwyczajony jestem pracować w środowisku, gdzie mówią prawdę w oczy, a nie drogą okrężną” – uzasadniał swoje odejście Duruncza²⁶. Mojżesz wrócił do komitetu budowy kienesy w Wilnie jako przewodniczący dopiero w 1921 roku²⁷. Miał wówczas dwie nieślubne córki z Marią Stankiewiczówną wyznania rzymskokatolickiego (o tym szerzej w dalszej części artykułu). Nie wiadomo, czy konflikt z hazzanem Maleckim wpłynął na jego decyzję o odejściu z komitetu, a być może także rezygnacji z działalności w środowisku karaïmskim w Wilnie. Duruncza znalazł ostoję w kamienicy otrzymanej w spadku po rodzinie przy ulicy Mickiewicza 43/Ciasnej 6.

Mickiewicza 43 – Gedimino 45

Trzydzieści lat żmudnej pracy w Wilnie i uzyskanie dochodów ze sprzedaży tytoniu zaowocowały kupnem w 1897 roku okazałej kamienicy na końcu prospektu Świętojerskiego na Łukiszkach, niedaleko rzeki Wilii (Neris), u wylotu do dzielnicy Zwierzyniec²⁸. Inwestycja kosztowała Bejmę Durunczę 10 tysięcy rubli rosyjskich srebrem. Dom został kupiony bez zaciągnięcia długu w banku. Nie wiadomo, kiedy Durunczowie przenieśli się do niego, ponieważ swój testament Bejma spisywała, gdy mieszkała w domu Popławskiego przy ulicy Zawalnej. Zaznaczyła w nim, że zostawia dom obu synom. Zastrzegła, żeby go nie sprzedawali, ewentualnie w wypadku pilnej potrzeby. Dopiero Mojżesz zaciągnął pożyczkę 45 tysięcy rubli²⁹ i zastawił dom. Nie wiadomo, dlaczego to zrobił. Dom przy obecnym

Duruncza 12 IX 1913 roku zgodnie z wolą brata Samuela przekazał do Komitetu 200 rubli. Kolejnych 200 rubli miał wpłacić w 1914 roku.

26 MAVB, F.301–339, s. 21.

27 MAVB, F.301–445, s. 239. Mojżesz Duruncza został przewodniczącym Komitetu Budowy Kienesy 1 XI 1921 roku.

28 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420, s. 19–22. Umowa nabycia działki z zabudowaniami od szlachciców Romanowskich na Łukiszkach, przy prospekcie św. Jerzego. Ibidem, s. 23, Bejma Duruncza nabyła 30 IV 1899 roku od mieszczańca Eliasza Kuryckiego 1,15 sążni kw. ziemi za 50 rubli.

29 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420, s. 34. Akt z 12 XII 1912 roku o zastawie domu przy dawnej ulicy A. Mickiewicza 43, wymieniony w projekcie ugody między M. Stankiewicz i A. Erynczek.

prospekcie Gedymina 45 zachował się³⁰ i jest budynkiem mieszkalnym, bez upamiętnienia jego właścicieli.

Samuel Duruncza

Najmłodszy Duruncza zmarł w wieku 34 lat i został pochowany blisko krewnych – rodziców i Nauma – w Dolinie Jozafata³¹. Samuel dużo chorował. Nie został powołany do wojska, bo uznano, że całkowicie się nie nadaje³². Maturę zdał w gimnazjum Widemana w Petersburgu w wieku 23 lat³³. Rówieśnicy Samuela w tym wieku byli już po studiach. W trakcie jego przygotowań do matury zmarła matka, co też mogło wpłynąć na zaniedbanie nauki. Miał predyspozycje do kształcenia się. Szkoła w opinii zanotowała, że zachowywał się celująco, chętnie uczęszczał na lekcje i był dobrze do nich przygotowany, wykazywał zainteresowanie nauką. Najlepsze oceny miał z geografii i logiki.

Samuel rozpoczął studia w 1901 roku na wydziale fizyczno-matematycznym uniwersytetu w Petersburgu³⁴. Pierwszy rok studiów zajął mu dwa lata³⁵, co sam tłumaczył chorobą. W maju 1903 roku próbował przenieść się na uniwersytet w Moskwie. Motywował to złym wpływem klimatu petersburskiego na jego zdrowie, a także przeprowadzką do Moskwy jego żywicieli, czyli osób, które opłacają jego naukę. Można wnioskować, że chodzi o jego brata Mojżesza.

Zastanawiające jest to, że prośbę o przeniesienie na moskiewski uniwersytet pisał z Sewastopola. Wskazywał, że przebywa w Wilnie przy ulicy Wielkiej, w domu Platara, gdzie mieszkał wspólnik ojca Jakub Szyszman,

30 LCVA, F.130 Ap.1 B.13071. Kamienica przy dzisiejszej ulicy Gedimino 41 (dawna ulica A. Mickiewicza 39/Ciasna 2) należała do Abramowiczów, LCVA, F.130 Ap.1 B.16559, Gedimino 43 (dawna ulica A. Mickiewicza 41) do L. Lejbowicza.

31 Dolina Jozafata – najstarszy cmentarz karaïmski w okolicach Bachczysaraju.

32 ЦГИА, ф.14 оп.3 д.38984, s. 5.

33 Ibidem, s. 3. W prywatnej uczelni Samuel uczył się cztery lata, dwa lata spędził w VIII klasie.

34 Ibidem, s. 2. Prośba z 4 VIII 1901 roku wysłana z Wilna, prospekt Georgijewskij.

35 Ibidem, s. 3.

II. 5. Samuel Duruncza, s. Izaaka,
podczas studiów w S. Petersburgu

a później jego dzieci. Samuel miał ponad siedem lat, gdy zmarł ojciec. Tym zapewne można tłumaczyć zbliżenie się do Szyszmanów. Co się działo w kamienicy przy ówczesnym prospekcie Świętojerskim, której był współwłaścicielem, trudno dziś ustalić z powodu braku dokumentów. Być może kamienica nie była przystosowana do zamieszkania i trwały jej remonty? Może służyła tylko jako dom czynszowy i była w owym czasie zbyt oddalona od centrum?

Samuel nie został przyjęty na uniwersytet w Moskwie ze względu na nienadążanie w nauce. Taką samą odpowiedź otrzymał z uniwersytetu w Jurjewie³⁶. Ogółem Samuel w ciągu jedenastu lat studiował niecałe cztery. W trakcie nauki zmieniał miejsca zamieszkania, przeniósł się z wydziału matematyczno-fizycznego na prawny. Ostatnie dni życia spędził niedaleko

36 Najstarszy uniwersytet w Estonii, w mieście Tartu, dawniej Dorpat, Jurjew. Po zamknięciu Uniwersytetu Wileńskiego w 1832 roku cieszył się dużą popularnością wśród młodzieży akademickiej, szczególnie wydziały medyczny i prawny.

Bachczysaraju, we wsi Gułumbej. Miał sad z jabłonią. Testament³⁷ spisał w Jałcie. Majątek zostawił bratu Mojżeszowi. W testamencie zapisał, że skromny marmurowy pomnik ma być w formie obelisku z prostym napisem: „Samuel Duruncza, syn Izaaka, urodzony w Wilnie”. Nie życzył sobie żadnych wierszy jako epitafium.

Edukacja dziewcząt

Bejma Duruncza i jej syn Samuel przeznaczili znaczną kwotę na utrzymanie męskiej dwuklasowej szkoły karaimskiej w Trokach³⁸. Pomimo że oboje nie byli bezpośrednio powiązani ani z tą miejscowością, ani ze szkołą, rozumieli się edukacji w młodym wieku i blisko domu. Należy zaznaczyć, że ich przodkowie w nowych miejscowościach oprócz prowadzenia interesów hojnie wspierali kienesy i starali się o edukowanie młodych Karaimów. Zastanawiające jest, że Bejma Duruncza z domu El przeznaczyła 100 rubli na utrzymanie szkoły dla dziewcząt karaimskich, jeżeli taka powstanie w Trokach, podczas gdy w tym ortodoksyjnym karaimskim mieście kobiety do 1939 roku nie miały prawa głosu we wspólnocie. Zrozumiała, że wskazała Troki, bo tam mieszkało najwięcej rodzin karaimskich. Decydując się na legat dla nieistniejącej szkoły, kierowała się własnym doświadczeniem: była niepiśmienna. Zdawała sobie sprawę, jak trudno jest prowadzić interesy bez umiejętności czytania. Córka Bejmy miała średnie wykształcenie, nie mogła ukończyć studiów na terenie Rosji carskiej, gdyż dziewczęta nie miały tam takiej możliwości. Tylko nieliczne młode panny wyjeżdżały kształcić się na Zachód.

Niefortunna ewakuacja do Symferopola

Rozpoczęła się I wojna światowa. Front zbliżał się do Wilna. Wśród mieszkańców zapanował chaos. Ówczesne władze namawiały do wyjazdu w głąb Rosji. Ciągłe straszyły wejściem wojsk niemieckich do miasta i konsekwencjami tego posunięcia. Anastazja Erynczek z córką Bejmą i mężem Michałem (Mojżeszem) ewakuowała się w 1915 roku do Symferopola. Obie wróciły

37 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420. Świadcami byli mieszczenie Karaimi: Juhuda Kodżak z Sewastopola, Efet Majtop z Jałty i Josef Szyszman z Eupatorii.

38 Bejma Duruncza przeznaczyła 100 rubli, Samuel Duruncza – 200 rubli.

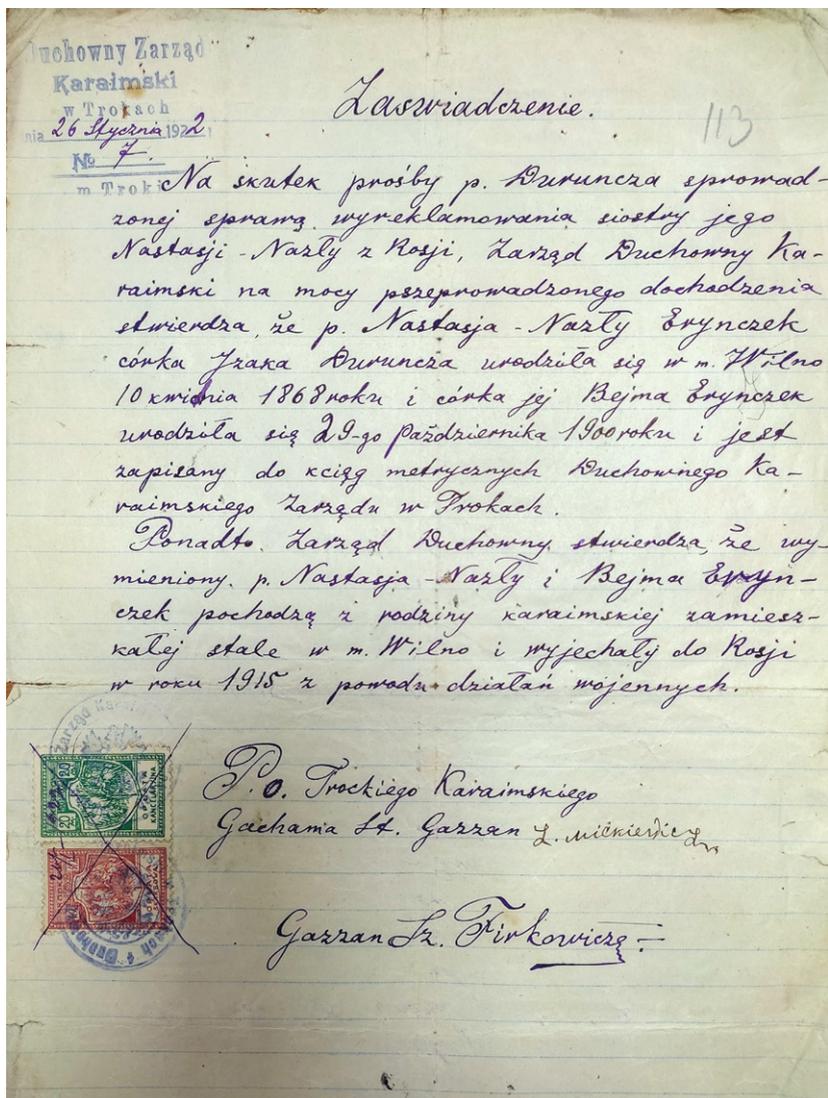

II. 6. Nazły Erynczek, c. Bejmy i Izaaka

dopiero po siedmiu latach³⁹, a o ich powrót zadbał Mojżesz Duruncza. Po powrocie czekały na Anastazję przykre niespodzianki. Przede wszystkim jej ponad 40-letni brat został ojcem dwóch córek. Anastazja z pewnością zdawała sprawę z niepewnego zakwaterowania przy ulicy Mickiewicza 43. I taki problem pojawił się po śmierci brata Mojżesza. Okazało się, że niedługo przed śmiercią sporządził testament⁴⁰, w którym spadkobiercą całego majątku uczynił Marię Stankiewiczównę z córkami. Anastazja Erynczek zakwestionowała testament, argumentując, że dom jest własnością rodzinną. W efekcie rozszczeń z XII 1924 roku podpisano układ pojednawczy ze Stankiewiczównami, na podstawie którego Nazły uzyskała wraz z córką dożywotni zapis w tej kamienicy – mieszkanie numer 5.

39 LCVA, F.15 Ap.2 B.988, s. 98. Powrót z Symferopola 22 V 1922 roku.

40 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420.

Il. 7. Zaświadczenie duchownego Zarządu Karaimskiego nt. Nazły Erynczek i jej córki Bejmy

Anastazja z Durunczów szybko przyjęła ugodę ze względu na decyzję komisarza rządu RP o nieprzyznaniu jej obywatelstwa Rzeczypospolitej Polskiej, chociaż urodziła się w Wilnie. Odmowę argumentowano tym, że mąż Anastazji był obcokrajowcem. Wprawdzie Mojżesz Erynczek mieszkał w Wilnie do I wojny światowej, nie wiadomo jednak, gdzie wówczas przebywał. „Z mężem nie mieszkam już 10 lat, przez to musiałabym uzyskać prawo do obywatelstwa polskiego. Mam nieruchomość oddziedziczoną po rodzicach, płacę podatki” – pisała Anastazja Erynczek do komisarza rządu RP. Ostatecznie przyznano jej obywatelstwo, ponieważ Mojżesz (Michał) Erynczek został uznany za zaginionego⁴¹. W księgach meldunkowych Anastazja podawała, że nadal jest mężatką, a nie wdową. W tym czasie wyjeżdżała na kuracje do Druskiennik. Anastazja zmarła w kwietniu 1939 roku i została pochowana obok brata Mojżesza na cmentarzu karaimskim przy ulicy Żirnių w Wilnie. Mają wspólny pomnik z jasnego granitu.

Il. 8. Wspólny pomnik Mojżesza Durunczy z siostrą Nazłą Erynczek. Fot. autorki.

41 LCVA, F.15 Ap.2 B.988, s. 108. Uznany za zaginionego 23 VII 1924 roku.

Tajemnicza Maria S.

Samuel Duruncza przeznaczył w testamencie 100 rubli dla Marii Stankiewicz, córki Wacława⁴². Nie uzasadnił dlaczego ani nie wskazał, kto to jest. Według zapisu Samuela kwotę tę należało wypłacić po uprawomocnieniu się testamentu. Durunczowie nie zostawili archiwum, dlatego trudno stwierdzić, kim była młodsza od Samuela o 11 lat Maria. Być może jej rodzice byli zatrudnieni u Durunczów? Może Maria była znajomą z podwórka? Z pewnością Samuel poznał ją albo wiedział o niej, zanim wyjechał na naukę do Petersburga. Po śmierci matki rzadko przebywał w Wilnie. Z biegiem czasu drugą ojczyzną Samuela stał się Krym.

O Marii Stankiewiczównie⁴³ stało się głośno przede wszystkim w środowisku karaimskim podczas I wojny światowej. Była ona matką Kiry Ireny⁴⁴ i Racheli Marii⁴⁵ z niezalegalizowanego związku z Mojżeszem Durunczą. On też na mocy testamentu⁴⁶ uczynił Marię oraz córki jedynymi spadkobierczyniami rodzinnego domu Durunczów przy dzisiejszym prospekcie Gedymina 45. Wkrótce po śmierci Mojżesza (1923) zmarła jego starsza córka Kira Irena (1924), a Maria Stankiewiczówna wyszła za mąż (1928) za kupca z lubelskiego Stanisława Jezierskiego⁴⁷. Jezierscy niedługo cieszyli się dostatnim życiem w domu Durunczów. Maria zmarła na nerwicę serca w 1930 roku. Racheli Maria liczyła wówczas niespełna 10 lat. Przypuszczalnie nią i majątkiem opiekował się ojczym. Zapewne ją adoptował, ponieważ odtąd w dokumentach była zapisywana jako Racheli

42 Maria Stankiewicz (1889–1930), c. Wacława i Justyny z Bienkuńskich. Grób na Rossie nie zachował się.

43 A. Sulimowicz, *Konwersje i kontrowersje*, „Awazymyz. Pismo historyczno-społeczno-kulturalne Karaimów” 2013, t. 3 (40), s. 4–9. Maria Stankiewiczówna była u Durunczów służącą.

44 Kira Irena Stankiewiczówna (30 VIII 1916–25 II 1924), c. Marii Stankiewiczówny i Mojżesza Durunczy.

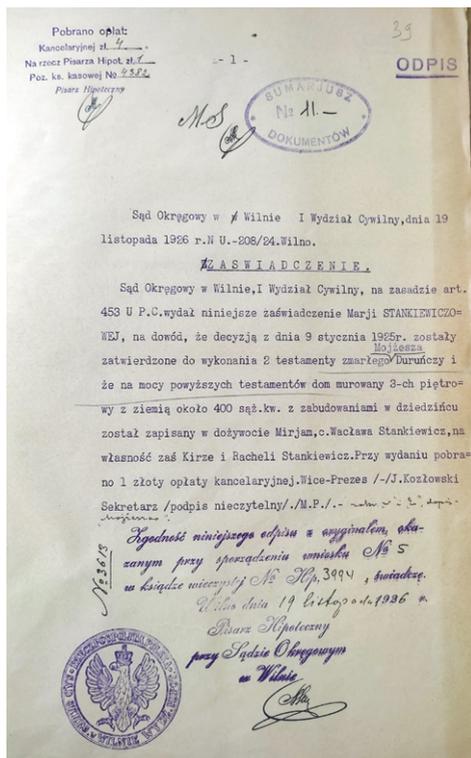
45 Racheli Maria Stankiewicz (21 VIII 1921), c. Marii Stankiewiczówny i Mojżesza Durunczy, po adopcji Jezierska, po mężu Racheli Maria Czyż. Mąż Władysław, córka Ewa.

46 LCVA, F.130 Ap.1 B.9420. Testament M. Durunczy z 23 VIII 1923 roku.

47 LVIA, F.604 Ap.20 B.398, s. 328, wpis 54. Ślub 39-letniej Marii Stankiewiczówny z 45-letnim Stanisławem Jezierskim (1883–1933), s. Michała i Anny z Chocimskich, w kościele św. św. Jakuba i Filipa w Wilnie.

Stankiewiczówna-Jezierska. Stanisław Jezierski umarł trzy lata później (1933) na skutek zwyrodnienia mięśnia sercowego. Jedyłą ciotką Racheli Marii, mieszkającą przy ulicy Mickiewicza 43, została Nazły Erynczek. Prawnym opiekunem nieletniej Racheli Marii Stankiewiczówny-Jezierskiej, właścicielki murowanego dwupiętrowego domu czynszowego o powierzchni 10 192 m kw., liczącego 13 mieszkań, została jej stryjeczna siostra Bejma Helena Pikiel z domu Erynczek⁴⁸.

II. 9. Zaświadczenie o całkowitym uzyskaniu spadku: domu przy ulicy A. Mickiewicza 43

48 LCVA, F.139 Ap.2 B.1872. Bejma Helena Pikiel z Erynczeków (29 x 1900 Wilno – 21 XII 1998 Elbląg).

Bejma Helena Erynczek, c. Nazły

Samuel dla siostry Nazły przeznaczył w testamencie 3 tysiące rubli. „Siostrzenicy mej Bejmie, zwanej też Bijm Erynczek, w chwili zamążpójścia zapisuję 5 tysięcy rubli. Jeżeli do osiągnięcia wieku 25 lat nie wstąpiła w związek małżeński, to te 5 tysięcy rubli miałyby być jej wydane po osiągnięciu tego wieku” – zlecił w testamencie. Bejma Erynczek z pewnością nie otrzymała tych pieniędzy, bo gdy osiągnęła wskazany wiek, głównego sprawcy testamentu już nie było wśród żywych, a Maria Stankiewiczówna, na mocy układu pojednawczego z 1924 roku, zadbała o to, by Bejma nie miała do niej pretensji finansowych. Poza tym Bejmę z matką nie byłoby stać na opłacenie adwokatów, gdyż dotychczas utrzymywał je Mojżesz Duruncza. Z dokumentów archiwalnych wynika, że obie nie miały dobrych posad. Z dużego spadku Mojżesza Durunczy otrzymały jedynie mieszkanie i jakoś musiały sobie radzić. Z pewnością niejednokrotnie miały żal do Mojżesza, że zapomniał o nich w testamencie. Być może wydziedziczenie wpłynęło na ich oddalenie się od wspólnoty karaimskiej w Wilnie.

W nowych warunkach Bejma Erynczek początkowo próbowała ułożyć sobie życie z Henrykiem Wenke⁴⁹, urzędnikiem Państwowego Monopolu Spirytusowego. Krótco mieszkali razem przy ulicy Mickiewicza 43, następnie przy ulicy Ponarskiej. Bejma często wyjeżdżała do Podbrodzia. Małżeństwo nie przetrwało. Bejma rozwiodła się z Henrykiem i wstąpiła w związek małżeński z Włodzimierzem Pikiel⁵⁰, absolwentem Uniwersytetu Stefana Batorego, kupcem. Wówczas przeniosła się do kamienicy

49 LCVA, F.64 Ap.26 B.290, s.66. Bejma Erynczek została ochrzczona 23 IV 1926 roku w Kościele ewangelicko-reformowanym w Wilnie i otrzymała imię Helena. 25 IV 1926 roku zawarła związek małżeński z Henrykiem Wenke (ur. 26 VII 1895 Wilno, s. Edwarda i Weroniki z Orańskich), rozwód nastąpił 30 IV 1930 roku. Drugi związek małżeński zawarła z Włodzimierzem Pikiel, kawalerem, 27 VII 1930 roku u reformatów.

50 Włodzimierz Pikiel (ur. 17 VII 1899 Petersburg), s. Heleny i Leonarda-Władysława (1862). Miał starszego brata Romana (1893–1974 Elbląg), kapitana rezerwy, dyrektora Rozgłośni Wileńskiej Polskiego Radia, i młodszego – Andrzeja (1911–1995), żołnierza AK, po wojnie w Warszawie.

Il. 10. Bejma Helena Pikiel
z domu Erynczek
w 1922 roku w Wilnie

rodzinnej męża przy ulicy Zakretowej 17 (dziś Čiurlionio). Tu przyszli na świat ich synowie: Bogdan i Leonard⁵¹.

Po nacjonalizacji przez sowietów dawnej kamienicy Durunczów do Pikielów na Zakretową wprowadziła się kuzynka Rachela Maria Jezierska⁵² (Stankiewiczówna). Prawdopodobnie tu wyszła za mąż za Władysława Czyża i urodziła córkę Ewę⁵³. W okresie wojny Bejma Helena Pikiel i Rachela Maria Czyż, po kądzieli Duruncza, zdane były na siebie. Majątek nie stanowił wartości, zasadniczym celem było przeżycie wojny. Po jej zakończeniu Bejma Pikiel z rodziną ewakuowała się do Polski, a Rachela Czyż za ocean.

51 Bogdan Pikiel (31 V 1931 Wilno – 23 III 2003 Elbląg) i Leonard Pikiel (5 II 1935 Wilno – 1 IX 2021 Sopot).

52 LCVA, F.64 Ap.28 B.38912. Rachela Jezierska przeprowadziła się 10 XII 1939 roku na ulicę Zakretową 17.

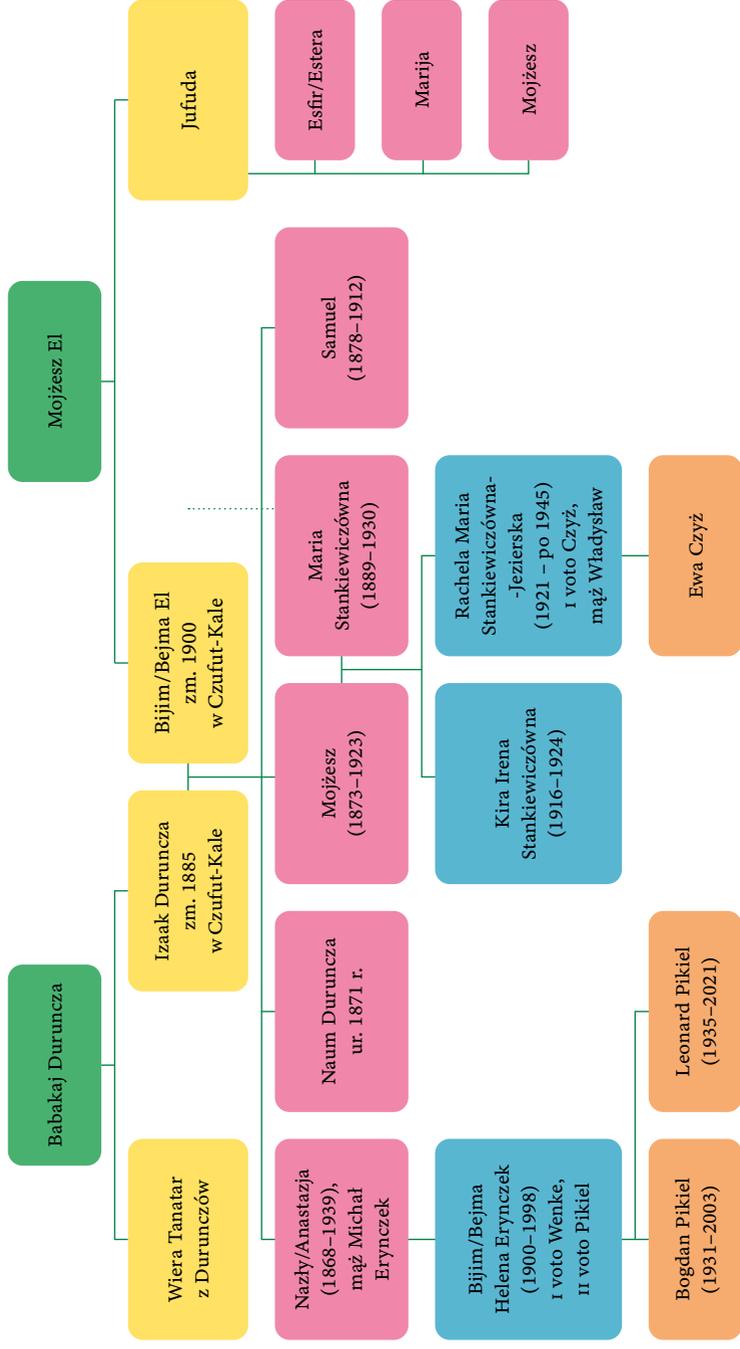
53 Vilniaus regioninis valstybės archyvas, F.761 Ap.15 B.595, s. 3.

Arecha i cedaka

Działalność rodziny Duruncza na terenie Wilna dotychczas nie doczekała się badań. Jedynie w ogólnych informatorach zdarzają się wzmianki o fabryce tytoniu „Szyszman i Duruncza” lub „Szyszman i spadkobiercy Durunczy” jako jednym z przedsiębiorstw XIX-wiecznego Wilna. O wkładzie gospodarczym Durunczów w rozwój miasta oraz o ich działalności we wspólnocie karaimskiej dowiadujemy się dzięki testamentom Bejmy Durunczy i jej syna Samuela.

Oba testamenty odzwierciedlają główne prądy życiowe Karaimów – arechę i cedakę: trzeba wspierać wspólnotę religijną i przeznaczać pieniądze na dobroczynność. Durunczowie w swoim życiu i działalności starali się temu sprostać. W ciągu pierwszych ponad 30 lat mieszkania w Wilnie ciężko pracowali, by stworzyć lepsze warunki życiowe dzieciom i zapewnić funkcjonowanie wspólnoty karaimskiej w Wilnie.

Il. 11. Drzewo genealogiczne rodu Durunczów na podstawie testamentów Bijim/Bejmy i jej syna Samuela (aneksy nr 1 i 2)

Źródła

Archiwalne

Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA; Centralne Państwowe Archiwum Litwy)

- F.15 Ap.2 B.988
- F.51 Ap.6 B.333, B.346, B.1986, B.2056
- F.64 Ap.26 B.290
- F.64 Ap.28 B.38912, B.103221
- F.130 Ap.1 B.9420, B.13071, B.16559
- F.139 Ap.2 B.1872

Lietuvos valstybės istorijos archyvas (LVIA; Archiwum Historyczne Państwa Litewskiego)

- F. 381 Ap.17 B.1111
- F.382 Ap.1 B.1797
- F.604 Ap.20 B.398
- F.938 Ap.4 B.1405

Vilniaus regioninis valstybės archyvas (Państwowe Archiwum Regionu Wileńskiego)

- F.761 Ap.15 B.595. Nacjonalizacja budynku przy Gedimino 43.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka (МАВВ; Biblioteka Wróblewskich Litewskiej Akademii Nauk)

- F.301–243
- F.301–339
- F.301–445

Центральный государственный исторический архив С.-Петербурга (Centralne Państwowe Archiwum Historyczne S. Petersburga)

- ф.14 оп.3 д.38984

Российский Государственный Исторический Архив (Rosyjskie Państwowe Archiwum Historyczne)

- Д. 574–3–1298, с.1–2

Opublikowane

Čaplinskas, Antanas Rimvydas, *Vilniaus gatvių istorija. Valdovų kelias*. 1 knyga. *Rūdninkų gatvė*, Vilnius 2001.

Gąsiorowski, Stefan, *Karaimi w Wilnie do wybuchu I wojny światowej. Rekonstrucja badawczy*, „Almanach Karaimski” 2018, t. 7, s. 67–82. <https://doi.org/10.33229/ak.2018.7.03>

Pocevičius, Darius, *100 istorinių Vilniaus reliktyų*, Vilnius 2016.

Sulimowicz, Anna, *Konwersje i kontrowersje*, „Awazymyz. Pismo historyczno-społeczno-kulturalne Karaimów” 2013, t. 3 (40), s. 4–9.

Wołkanowski, Waldemar, *Michał Węśławski. Biografia prezydenta miasta w latach 1905–1916*, Opole 2015.

Wykaz ilustracji

- Il. 1. Mojżesz Duruncza, s. Bejmy i Izaaka.
- Il. 2. i 3. Plan przebudowy sklepu wyrobów tytoniowych wg projektu architekta Antoniego Filipowicza-Dubowika. LVIA, F.938 Ap.4 B.5221, s. 2–4. Pobrane ze strony <https://virtualios-parodos.archyvai.lt/>.
- Il. 4. Plan karaimeckiego domu modlitwy (1889) w pomieszczeniach należących do spadkobierców Durunczy, z podziałem na pomieszczenia dla kobiet (Γ) i mężczyzn (Δ). LVIA, F.381, Ap.17, B.1111, l.25. Pobrane ze strony <https://virtualios-parodos.archyvai.lt/>.
- Il. 5. Samuel Duruncza, s. Izaaka, podczas studiów w S. Petersburgu.
- Il. 6. Nazły Erynczek, c. Bejmy i Izaaka.
- Il. 7. Zaświadczenie duchownego Zarządu Karaimeckiego nt. Nazły Erynczek i jej córki Bejmy.
- Il. 8. Wspólny pomnik Mojżesza Durunczy z siostrą Nazły Erynczek. Fot. autorki.
- Il. 9. Zaświadczenie o całkowitym uzyskaniu spadku przy ulicy A. Mickiewicza 43. LCVA, F.130 Ap.1 B.9420, s. 39.
- Il. 10. Bejma Pikiel z domu Erynczek w 1922 roku w Wilnie.
- Il. 11. Drzewo genealogiczne rodu Durunczów na podstawie testamentów Bejmy i jej syna Samuela (aneksy nr 1 i nr 2).

Aneks nr 1

Lietuvos centrinis valstybės archyvas F.130 Ap.1 B.9420 s. 25–33.

ODPIS

Выпись из актовой книги Виленского Нотариуса Карла Оттоновича Смольяна для актов, не относящихся до недвижимых имуществ на 1898 год. – Листы 9 и 10 № 28.

Тысяча восемьсот девяносто восьмого года сентября двадцать четвёртого дня, явилась ко мне, Карлу Оттоновичу Смольяну, Виленскому Нотариусу, в контору мою, находящуюся по Георгиевскому проспекту, в доме Окушко, известная мне люто¹ и к совершению актов законную правоспособность имеющую купчиха, вдова Бейма Моисеевна Дурунча, проживающая в городе Вильно, по Завальной улице, в доме Поплавского, в сопровождении лично мне известных свидетелей: дворянина Юрия Антонова Белявского, отставного фельдшера Андрея Иванова Савицкого и мещанина Абеля Бениаминова Ясвена, жительствующих в городе Вильно: первый – по Игнatieвской площади в доме Зарцын[...], второй по Скоповке, в доме Гальтух, а третий на Новом Городе, в собственном доме, с объявлением, что она, Дурунча, совершает нотариальное духовное завещание следующего содержания: Я ниже подписавшаяся, Виленская второй гильдии купчиха, вдова Бейма Моисеевна Дурунча, находясь в здравом уме и твёрдой памяти, заблагорассудила на случай моей, Боже храни, смерти, распорядиться принадлежащим лишь мне имуществом следующим образом:

первое) из всего моего состояния я, Бейма Дурунча, завещаю:

- а) дочери моей Настасье (Назлы) Исааковне Дурунча, вдове умершего купеческого сына Б. М. Дурунча, – десять тысяч рублей, каковые деньги должны быть выплачены ей в продолжении

1 W znaczeniu – очень, чрезвычайно (bardzo, nadzwyczaj dobrze).

- шести лет со дня моей смерти частями или единовременно, по возможности;
- б) племянницам моим Эсфире Юфудовне и Марье Юфудовне Эль каждой из них по пятисот рублей, с выдачею этих денег им по выходе их в замужество немедленно, а если бы они не вышли замуж до двадцати пятилетнего возраста, – то по достижении сего возраста;
 - в) племяннику моему Моисею Юфудовичу Эль двести рублей;
 - г) сестре покойного мужа моего Бере² Бабакаевне Танатар сто рублей;
 - д) брату моему, Юфуду Моисеевичу Эль пожизненно по двадцати пяти рублей в месяц, с высылкою ему таковых денег по месту жительства его в городе Симферополь, по истечении каждого месяца;
 - е) в пользу молитвенного караимского дома в городе Вильно сто рублей;
 - ж) в пользу Трокской Караимской синагоги пятьдесят рублей;
 - з) в пользу Бахчисарайской караимской синагоги – пятьдесят рублей;
 - и) в пользу караимской синагоги в Чуфут-Кале пятьдесят рублей; в пользу различных синагог по собственному усмотрению душеприказчика моего – триста рублей
 - к) в пользу Троцкого Караимского двухклассного училища для мальчиков – сто рублей;
 - л) если откроется училище для караимских девочек в городе Троках – то в пользу сего училища сто рублей и
 - м) на добрые дела по усмотрению душеприказчика моего назначаю триста рублей.

Все вышеупомянутые выплаты и пожертвования, исключая разумеется тех, время произведения коих мною в сем же завещании указано, – прошу душеприказчика моего произвести в продолжении первого после кончины моей года;

2 Prawdopodobnie powinno być: Бере.

второе) принадлежащее мне ныне недвижимое имущество, расположенное в городе Вильно, четвертого участка, на Лукишках, при Георгиевском проспекте, подле № тысяча девятьсот³ девяносто девятым и всякие недвижимости, какие мне ещё принадлежать могут, также все движимое имущество мое не исключая: ценностей, вкладов и капиталов, хранящиеся в Государственном Банке, ровно в сберегательной кассе, других кредитных учреждениях и где бы то не было, тоже домашней обстановки моей, всецело завещаю в собственность двух родных сыновей моих Моисея и Самуила Исааковых Дурунча с условием выполнить распоряжения мои в первом пункте сего моего завещания изложенные и прося их сыновей моих вышеозначенную недвижимость без нужды не продавать. В числе моей домашней обстановки находятся вещи, принадлежащие дочери моей Настасьи (Назле) Исааковне Дурунча, а потому она, дочь моя вольна свои вещи принять когда пожелает;

третье) В торговом доме под фирмою «Шишман» и наследники Дурунча в Вильно и в Варшаве, я Бейма Дурунча, участвую по духовному завещанию мужа моего Исаака Дурунча, совершённому у Ялтинского Нотариуса Волкова двадцать первого ноября тысяча восемьсот восемьдесят пятого года за № семьдесят шестым и утверждённому к исполнению Симферопольским Окружным Судом одиннадцатого декабря того же года тысячи восемьсот восемьдесят пятого, в качестве пожизненной владелицы и хотя торговый договор заключался и заключен между мною и Я. О. Шишманом, тем не менее собственниками половиной доли в этом деле согласно вышеприведённому духовному завещанию состоят исключительно вышепоименованные сыновья мои Моисей и Самуил Исааковичи Дурунча.

четвёртое) Во исполнения воли покойного мужа моего, выраженной в девятом пункте вышеприведённого духовного завещания его и касающейся представленного мне права распределить имущество

3 Włędne powtórzenie: девятьсот девятьсот.

его, мужа моего, в том завещании его неуказанное, но могущее оказаться между нашими детьми, я сим моим завещанием назначено единственными наследниками всякого имущества после мужа моего Исаака Дурунча – выше прописанных сыновей моих Моисея и Самуила Дурунча.

пятое) Прошу детей своих жить дружно и поддерживать друг друга материально и нравственно, как это подобает каждому благонаравному человеку; тело же моё после смерти прошу передать земли на кладбище в Чуфут-Кале возле покоящихся там сына моего и мужа, и

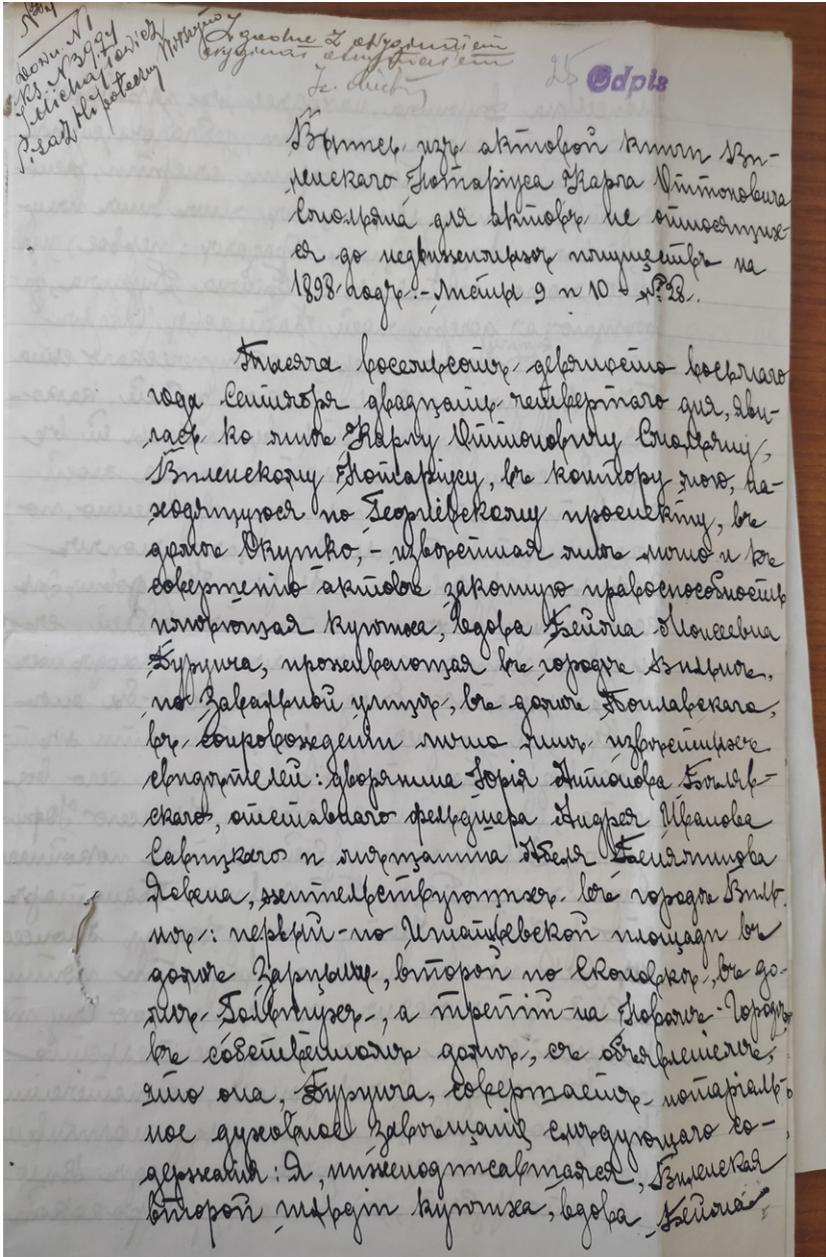
шестое) душеприказчиком и исполнителем воли моей в семь завещании изложенной прошу быть и назначаю старшего сына моего Моисея Исааковича Дурунча. Прошу властей после смерти моей никакой охраны моего имущества не предпринимать, что вполне исполнит душеприказчик сын мой Моисей Дурунча. Проект сего духовного завещания читан завещательнице в присутствии вышепоименованных свидетелей и по одобрении оного и удостоверении, что она по доброй воле желает акт этот совершить и понимает его смысл и значение, внесен в актовую книгу, из которой вновь прочитан тем же порядком. Выпись на листе (актовой – вычеркнуто) бумаги, оплаченном восьмидесятикопеечною гербовою маркою, следует выдать завещательнице купчихе, вдова Бейме Моисеевне Дурунча, после смерти которой выпись эта должна быть представлена в годовой со дня смерти завещательницы срок в подлежащий Окружный Суд для утверждения к исполнению. Купчиха Бейма Моисеевна Дурунча, а за нее неграмотную по личной её просьбе расписался мещанин Моисей Соломонович Казас. У сего духовного завещания свидетелями были и удостоверяем, что завещательница купчиха Бейма Моисеевна Дурунча находится в здравом уме и твёрдой памяти что её завещание по безграмотству и личной просьбе её, Беймы Дурунча, подписано мещанином Моиме-ем Соломоновичем Казасом. Дворянин Юрий Антонович Белявский. Отставной фельдшер Андрей Иванов Савицкий. Мещанина

Абеля Бениаминович Ясвен. Нотариус Р. Смольян. Выпись эта слово в слово сходная с подлинным актом, записана в реестр на сей тысяча восемьсот девяносто восьмой год, под № четыре тысячи двадцать вторым и выдана купчихе Бейме Моисеевне Дурунча тысяча восемьсот девяносто восьмого года сентября двадцать четвёртого дня. Нотариус Р. Смольян (м.п.).

1900 года ноября 2го дня. По указу Его Императорского Величества Виленский Окружной Суд, в публичном заседании по Гражданскому Отделению выслушав: дело об утверждении к исполнению нотариального духовного завещания Беймы Дурунча и о вводе определил: Нотариальное духовное завещание умершей 3 августа 1900 г. купчихи Беймы Моисеевич Дурунча, составленное 24 сентября 1898 года и представленное в выписи из актовой книги Виленского Нотариуса Смольяна за 1898 год № 28 листа 9 и 10, утвердить к исполнению, о чём на завещании сделана надпись и опубликовать в Сенатских объявлениях. При выдаче выписи взysкать в пошлины актовых 3 руб., канцелярских 60 коп., на публикацию 3 руб. и в наследственные 90 руб. По выдачи пошлин ввести купеческим актовой Моисея и Самуила Исааковых Дурунча в общее в равных долях владение недвижимыми именами завещательницы, показанными в выписках из крепостных Виленского Нотариального архива книг исп. Вильно стр. 19 и 2 об. 45 за 1897 и стр. об. 103 и 104 № 242 за 1898г. обязав наследников исполнительный лист представить старшему Нотариусу для отметки в крепостном реестре.

Копию сего определения сообщить казённой палате, а выписку из завещания Прокурору Суда. Перевести на наследников запрещение, показанное в справках Старшего Нотариуса от 18-го октября 1900 г. № 8644 по представлении 1 р.90 коп. деньги на публикацию 3 р., актовые 3 р., наследственных 90 р. и канцелярская 60 к., а равно на перевод запрещения 1 р.90 коп. взysканы и внесены в Виленское Губ. Казначейство под квитанцию от 8.11 и 25 ноября 1900 г. №№ 14729, 18524 и 15588 ноября 25 дня 1900 года. Член Суда (подпись) (м. п.) за секретаря (подпись) № 34380. С сего документа конторе Виленского Нотариуса А. Е. Ильяшенко засвидетельствована копия 8 января 1902 г. за № 207 и выдана купцу Моисею Исааковичу Дурунча.

Faksymile testamentu Bejmy Durunczy

Mancelka Sypura, nasogret. br. zapaberu
 gnuo n. ulepsoi narobim, zabarabazeyma
 na cyrai udei, Loxe apam, erepim, ples
 prquiber upmaglelanymur, zura zura nuy
 meilbonor emgymnour opazorop: nepse, nje
 beco usero eolunair d, Lolina Sypura, za
 bomaro; a) goren udei kaenaelor (dazwa)
 v Meakholobor, gogor upemaro kyperekeror eme
 L. II. Sypura, - gledit, nixore pydei, karo-
 bar geim gornia emur kymareur in br
 upogoreim meim moim eo qua udei
 erepim kaenam nuy equodporemo, no
 bozadnosenim; b) medumnyader monur
 Sypura nuy golor n. dazor, Sypura, Sypura
 kankon nuy nuy no nrimour pydei, ero
 brgatero emere genora nuy no dazogor uer
 br ganyreulo neregemo, a em-er oute
 re kymim ganyre go abagnim nuy nuy
 uro bozpacna, - no no gremenim ero boz
 pacna; c) medumny uderu dlozero Syp
 gornu Syp gremim pydei; receipre nokimero
 nuy usero Syp, Sypakabur, Sypa, nuy
 em pydei; g) Sypu ueruy Sypur, dlozero
 nuy Syp nokimemo no abagnim nuy
 pydei br upreur, ero kerekeroro em nuy
 kopsere genora no upreim kemelpeita
 ero br rogogor, kureporoit, no nemerim
 karegare dlozero; e) br nuy dlozero
 nuy karemeroro gora br rogogor emur
 nuy em pydei; se) br nuy uprekon

29

Typ: Raznościeńbo nasze Kaminarnis awa
 8 M n 25 listop 1900 r. n. n. 14 229, 18524 n
 15588 listop 1900 r. n. n. 14 229, 18524 n
 (nazmeb) (n. n.) za cektetnaph (nazmeb)
 n. n. 21380. - Cie ceto gokupnennia Ren-
 nioje BweneKara Gontajnyca A. E.
 Mlnnenko zaclonopniedpejwobawa Ro-
 nit 8 dubaja 1900 r. za n. n. 204 n biazua
 Rynny Mokeco Ucaakalowy Szypynb.

Zgodne z oryginałem

Pisarz Hipoteczny

Sekretarz Kancelarii W. Bremnicki

Kancelaria Hipoteczna Wileńskiego Sądu
 gowego stwierdza, iż niniejszy odpis w pełni
 został z oryginału dołączonego pod N
 do księgi Hipotecznej N. 2994.

na stron b. tej zakreślono, a niniejszy, na stron. b. tej podpisano:
 „zabroniamu cektetnaph nazmeb, n. n. 21380, do cektetnaph
 cektetnaph i aktywobawa Szypyn. Kaminarnis biazua, na n. n. 204
 n. n. 21380. n. n. 204. Dnia 10 kwietnia 1913 r.

Pisarz Hipoteczny

Aneks nr 2

Lietuvos centrinis valstybės archyvas F.130 Ap.1 B.9420 s. 30–32.

ODPIS

Выпись из актовой книги Ялтинского нотариуса Николая Николаевича Вахтина для актов до недвижимых имуществ не относящихся на 1912 год. стр. 16 и 17 № 23.

Тысяча девятьсот двенадцатого года Июня пятнадцатого дня. Я, Николай Николаевич Вахтин, Ялтинский нотариус, из конторы моей находящейся в доме Решёткиных, по Набережной в Ялте, прибыл по приглашению в дом Давидовой, под № восьмым, по Горному проспекту, в городе Ялте, где жительствующий в этом доме, лично мне неизвестный и законную правоспособность к совершению актов имеющий уроженец города Вильно, бывший студент Харьковского Университета Самуил Исаакович Дурунча в присутствии лично мне известных удостоверивших самоличность и законную правоспособность к совершению актов его, Самуила Исааковича Дурунча, свидетелей: Ялтинского Мещанина Ефета Осиповича Майтона, Севастопольского мещанина Юфуды Осиповича Каджака и Евпаторийского мещанина Иосифа Мордхаевича Шишмана, живущих: первый в доме Осминина, второй в доме Лимара и третий в доме Латри в Ялте, объявил мне, что он желает совершить нотариальное духовное завещание следующего содержания:

Я, Самуил Исаакович Дурунча, находясь в здравом уме и твёрдой памяти заблагорассудил составить настоящее духовное завещание в следующем:

- 1) Всё моё недвижимое и движимое имущество, в чём бы оно не заключалось и где бы не находилось я завещаю в собственность родному брату моему Моисею Исааковичу Дурунча с тем что-

бы он, брат мой Моисей Исаакович Дурунча, произвёл следующее выдачи:

- а) не позже четырёх лет со дня утверждения сего завещания сестре моей Назлы Исааковне Эринчек, урождённой Дурунча – три тысячи рублей;
- б) племяннице моей Бейме она же Биим Моисеевне Эринчек при вступлении в брак пять тысяч рублей; если же до достижения двадцати пяти летнего возраста она в брак не вступит, то эти пять тысяч рублей должны быть ей выданы по достижении ею двадцати пятилетнего возраста;
- в) Марии Вацлавовне Станкевич сто рублей немедленно по утверждении сего духовного завещания;
- г) не позже двух лет со дня утверждения сего завещания:
 - 1) в пользу строящегося молитвенного дома для караимов (кенеса) в городе Вильно четырёхсот рублей;
 - 2) в пользу двухклассного караимского училища в городе Троках двести рублей;
 - 3) в пользу караимского молитвенного дома (кенеса) в городе Троках сто рублей;
 - 4) в пользу Чуфут-Кале пятьсот рублей, каковые деньги должны быть израсходованы по усмотрению караимского Бахчисарайского Общества исключительно на нужды местности Чуфут-Кале и расположенного в Иосафатовой долине караимского кладбища;
 - 5) в пользу караимского молитвенного дома в городе Бахчисарае сто рублей; и в)¹ на разные добрые дела по усмотрению душеприказчика триста рублей.

II) Тело моё прошу душеприказчика передать земле в Чуфут-Кале на Иосафатовой долине по возможности вблизи покоящихся моих родных и памятник мне прошу поставить скромный в виде мраморного обелиска с надписью “Самуил Исаакович Дурунча уроженец города Вильно” без всяких стихотворений и

1 Prawdopodobnie powinno być: „и б)” w znaczeniu „i po drugie”.

III) Душеприказчиком по исполнении воли моей выраженной в настоящем духовном завещании назначаю и прошу быть родного брата моего Моисея Исаакович Дурунча.

– Проект сего акта читан завещателю согласно его желанию без присутствия вышепоименованных свидетелей и по одобрении одного и удостоверении Севастопольский мещанин Юруда² Осипович Каджак, Евпаторский мещанин Иосиф Мордхаевич Шишман. Акт сей совершил Нотариус Н. Вахтин. Выпись эта, слово в слово, сходная с подлинным актом, внесена в реестр 1912 года под № три тысячи сто девяносто четвертым и выдана завещателю Самуилу Исааковичу Дурунча пятнадцатого июня тысяча девятисот двенадцатого года. Нотариус Н. Вахтин (м.п.)

Тысяча девятьсот двенадцатого года ноября пятого дня. По Указу Его Императорского Величества Виленский Окружной Суд, по Гражданскому Отделению, выслушав дело об утверждении к исполнению нотариального духовного завещания Самуила Исааковича³ Дурунча и о вводе определил: нотариальное духовное завещание умершего 22 июня 1912 года Самуила Исааковича Дурунча, совершённое 15 июня 1912 года и представленное в выписи из актовой книги Ялтинского Нотариуса Вахтина за 1912 год стр.16 и 17 № 23, утвердить к исполнению, о чём сделать на означенной выписи надпись и публиковать в Сенатских Объявлениях при выдаче этой выписи взыскать на публикацию 1 руб. 50 коп. актовых 3 руб. и канцелярской пошлины 80 коп. и в наследственную пошлину 1934 р. 17 коп.; наследника по завещанию Моисея Исааковича Дурунча ввести во владение наследственными именьями в г. Вильно. 1) показанным в исполнительном листе на имя наследователя сего суда от 6 марта 1899 года за № 13236 и в выписках из крепостной Виленского Нотариального Архива книги за 1885 год по г. Вильно стр.44 и 45 № 6 и стр. 72 № 111 и указанным

2 Powinno być: Юфуда.

3 Powinno być: Исааковича.

в исполнительном лице сего Суда от 23 ноября 1900 г. за № 34378 на имя наследователя и в выписях из крепостной Виленского Нотариального Архива книги по гор. Вильно за 1897 год стр. обор. 19 и 20 и об. №45 и за 1899 г. стр. об. 103 и 104 № 242, обязав наследника исполнительный лист, до ввода во владение представить Старшему Нотариусу Суда для отметки в крепостном реестре и для перевода запрещений, если таковые окажутся на наследственных имениях, означенные выше деньги в сумме одной тысячи девятьсот тридцати рублей сорока семи копеек внесены в Виленское Казначейство под квитанцию от 15 ноября 1912 года за № 26054. Ноября 20 дня 1912 года. Член Суда (подпись неразборчива) И. д. п. Секретаря (подпись неразборчива) (м. п.) № 221778.

Faksimile testamentu Samuela Durunczy

30
 Odlis
 Я пишу из своей книги свидетелю
 Косарина Андреас Лукасевича Ба-
 тина гора аршт. го. негосударственных
 Империи не отменяется на 1789.
 стл. бу 17. № 23.

Я завещаю добровольно и законно все свое
 недвижимое имущество, а именно: участок в Ба-
 тине, принадлежащий Косарину, из которого мой
 наследник в доме в Швейцарии, по на-
 бегу моему в даче аршт. по прираще-
 нию в дом Павловской горы в Швейцарии,
 по Горному проспекту, в городе Штут-
 гарт, в Швейцарии, в Штутгарт, много
 мое недвижимое и законное право собственности
 в совершенстве аршт. швейцарии. Прошу, чтобы
 Батин, Батин Штутгарт, Карлсбургского Уни-
 верситета Самуил Исакович Туркина в
 Швейцарии много мое недвижимое имущество
 в совершенстве самостоятельности и законного пра-
 во собственности в совершенстве аршт. его Са-
 муил Исакович Туркина, Штутгарт:
 свидетелю Самуилу Борея Семеновича
 Маймона, Семеновича Самуила Тур-
 гина Семеновича Туркина и внашнейского
 Самуил Семенович Туркина Штутгарт, ар-
 туринер: первый в дом Семеновича, второй в
 дом Туркина и третий в дом Маймона в
 Штутгарт, объявить мне, что он уполномочен

совершить нотариальное духовное завещание с со-
 держанием содержания: "Я, Самуил Исаакович
 Дурунга, находясь в здравии ума и рассудка
 нахожусь в здравии рассудка и совершил на сей
 мое духовное завещание в следующем: Все
 мое недвижимое и движимое имущество, в том
 числе оно мне принадлежало и оно же мне принадле-
 жало я завещаю в добровольности супруге Сте-
 пани Ивановне Исидоровне Дурунга
 в том, в том же. Справил мой Моисей Ис-
 аакович Дурунга, производя с нотариуса
 Исаи: а) не менее пятидесяти лет со дня
 утверждения сего завещания сестры моей
 Натальи она же Степани Исидоровна Дурун-
 га, урожденной Дурунга при тысяче
 рублей; б) Моисею моему сыну она же
 Степани Моисеевна Дурунга при тысяче
 и в драхм пятьдесят рублей; если же по
 достижении двадцати пяти летнего возрас-
 та она в драхм не выкупит то ей выдать
 тысячу рублей наличными деньгами ей выдан
 по достижении ее двадцати пятилетнего
 возраста; в) Марии Васильевне Степане-
 виче сто рублей немедленно по утвержде-
 нии сего духовного завещания; а) не менее
 двух лет со дня утверждения сего за-
 вещения: 1) в пользу сестры Натальи
 Марии Михайловны она же Степани
 (жена) в сорочку пятьдесят рублей;
 2) в пользу двукратного караимского

31

ушлица в орогънъ Шрская двести рублей;
 а в пользу Караминскаго мемлибенаго дома
 (Кочеса) в орогънъ Шрская сто рублей; а в
 пользу Цуритъ - Кале отмысатисъ рублей ка-
 ковыя деньги держити Битъ изъраскогда-
 ны по измеритрннхъ Караминскаго Басари-
 сарайскаго Бамуфта исключително на курс-
 ахъ мнстимости Цуритъ - Кале и расоло-
 стемнаго в Тосарайтовой димнхъ Кара-
 шенкаго владѣннхъ; а в пользу Карамин-
 скаго мемлибенаго дома в орогънъ Бас-
 лисаран сто рублей; а в пользу дѣлнхъ
 днхъ по измеритрннхъ димнхъ владѣннхъ
 Цуритъ рублей. III) Битло нѣе прому ду-
 шенрнхъ днхъ передать землю в Цуритъ-
 Кале на Тосарайтовой димнхъ по возмѣ-
 ности вблизи показаннаго мнхъ ред-
 кна и паматннхъ мнхъ прому нѣе
 Битъ сформннхъ в видѣ прамнхъ
 Бемнхъ съ казннхъ "Бамуфта Исакнхъ
 Цуритъа уростенхъ орогънъ Битлнхъ" Бѣхъ
 вѣнхъ Биткоитвореннхъ и III) Цуритъу-
 рнхъ кахъ по мнхъ мннхъ вѣнхъ Битнхъ
 расрнхъ в кахъ мнхъ днхъ мнхъ дѣл-
 ннхъ кахъ кахъ и прому Битъ реднхъ
 Брнхъ мнхъ мнхъ Исакнхъ Цуритъу-
 ра" - Проснхъ сего актнхъ рнхъ дѣлнхъ
 ннхъ согласно его срнхъ Бѣхъ при-
 снхъ Биткоитвореннхъ Битнхъ
 Бѣхъ и по одобреннхъ охъ и уростеннхъ

